

H A L K U L Ó

Bányai János

A meglepetést nem a hó és a víz közt gyűrött szalagként feltűnő, alig néhány centiméternyi homoksáv jelentette, mely mint egy ritmusos vezérfonál, a part egyenetlen felületén hol feltűnt, hol megszakadt, hanem elsősorban az a döbbenet, melyet egy távolban megingó kép, a hangulatos téli idill délutáni órájának megfelelője, egy bizonytalan röptű tarka madár az ágak között, egy megfékelt, de jobb sorsra érdemes elemző gondolat, a legenda, a mindennapok legendás boszorkánysága, melyet az órák csilláma mögött egy áldással megtisztított, állandó érvényű élet-halál bizonyosság feltételez, ez a mértéktelen, indulatos felismerés jelentette a meglepetést, azt a váratlan, megrázó, tépázó gondolatot, melyet megközelítőleg sem úgy fog fel a rendet szerető, sétáló H. úr mint menedéket, mint lehető felszabadulást, hanem mint könnyed élményt, melynek egyszerűsége folytán ellentéte sincs. Különb is H. úr csak egy, minden oldalról tökéletesen megvilágított gondolatot feltételezett igaznak, valószínűnek: a *valószínűtlent*. Minden találkozása az élménnyel egyenlő volt azzal a közönséges, mindennapi, bizonytalan „határozottsággal”, melyet megfogalmazni sem tudott, de torkában érzett.

„Képtelenség” — állapította meg a legnagyobb közönnyel, s utána nyugodt volt.

Nincs belső összefüggés a világ szerves részei között — így nyugtatták meg egymást, a fiú és a lány, mikor a fehér hófelületből feltűnő homoksáv eltűnt szemük elől egy fagyott fűzfabokor mögött; — a tárgyak összefüggnek, mert egymáshoz tartoznak — ez volt egyetlen ellenvetésük, azonban fel sem vették, mert jól érezték magukat ebben a látszólagos bizonytalanságban: nem volt lényeges választani, a fogalmak önmagukat semmisítették meg.

Az emlékezés ismét megbolygatta az idill rendjét. Ma, jónéhány hét után újra megjelent az a jóképű cigánylegény, akit hónapokig festegedett egy festőné ismerősük, őszől, ha jól tudják (*tudhatnánk* — gondolta a fiú), október közepétől, amikor a távoli hegyek szőlői haragos-édesen forrásnak indulnak, egészen az első hóig (a cigánylegény fekete arcvonásai-
val csak addig volt érdekes, addig, míg egy reggelen a festőné, feltűnő

együgyűséggel, egy álmatlan, fekete-szürke éjszaka után, a hóba vetette magát, s arra gondolt, az első kapcsolata a művészettel (még copfos kislány volt) az az ismeretlen kétely lehetett, melyet a hó kenyszerített rá: a *jener onmagában is fehér*, felületén minden más csupán ellentétes, beteges képződmény, tehát képtelenség tanulmányozni). Megjelent a cigánylegény, talán egy lehetetlen melegséget keresett — kezében műanyagzacskók —, s szó nélkül, értelmetlenül, végtelen együgyűséggel melléjük szegődött; arca ragyás volt, szeme körül beteges vonások — a lány megrettent, de elhallgatta, amit gondolt, ez az arc *szabályos szabású* formával mindig elragadtatta; sapka nélkül volt, hajába néhány hópehely akadt — a fiú megorúlt neki, mindig szerette ezt a bizonytalan minőségű göndörséget, ezt a barátságatlan sötét fejet. Az emlékezés — az a nyári bársonyosan forró éjszaka, lehetetlen szellővel, mintegy körítéssel (a fiú mindig elmosolyodott ha ételízzel találkozott, még akkor is ha hasonlat volt csupán), éppen a hűvösebb és borostásabb hajnalba fordulva, olyan komor mozdulatlan-megállapodott-egységes-közönyös élménnyé vált, éppen ez a fej miatt (akkor még tiszta volt az arc, a haj ragyogott, az első hammat előtt is rendezetten csillogott), mely, abban a pillanatban, amikor megismerték, amikor övéké lett, amikor mindenkitől eltagadták, abban a pillanatban, amikor megszerették, máris *multtá* vált, tehát lehetővé tette az emlékezést — s, az emlékezés, megzavarta ezt a csödes, fátyoltalan, egyöntetű fehér idillt, ezt (a nagyon emberséges mulandóságot itt a Nagy Folyó Mentén — gondolta a fiú), megzavarta, de nem győzte le (*újabb élmény a láthatáron* — nevetett a lány és a fagyott fűzfabokor felé mutatott), mert a *fehér mindenkor fehér* (nem gondolt a festőnőre), s így mégis megmaradt az idill egyszerűnek, és rendezettnék.

Amikor a fiú magához szorította, a lányon valami könnyed borzongás futott végig (*kabátod magábaszívta a hideg-nyirkos-sötét mérget, s arcomon át egészen lábujjamig érzem* — gondolta a lány), nem távolodott el tőle, nevetni akart, hangosan és egészségesen, okosan és ügyesen;

(...ha hazudni kell itt vagyunk pőrén és gorombán, néha kipróbáljuk egymást, hazudunk és fel sem vesszük, könnyedén, méregfogak nélkül, mint az a tükrös gyerekkori játék hazudott, amit forgatni kell s a színek mesévé válnak, távoli üveghangokká és gyöngyhegyekké, talán sápiózó kiskacsákká, de mindenesetre nagyon kedves, aranyzörű borjakká, kékes legelőkké, zöldes tengerré... ha hazudni kell, akkor senki mást nem választhatunk, akkor egymásra vagyunk utalva, akkor alapjában véve minden végtelenül egyszerű, minden végtelenül könnyű... a távozás is, a mosoly is.)

de nem buggyant ki belőle a kacaj (*ha nevetesz, mindig valami értelmetlen bárgyúsággal azt hiszem, a hátamra írtak valamit* — mondta már jónéhányszor a fiú), beleszorult, és mellében érezte mint valami idegen testet, mint valami hideg felületet a szíve felett, és ezen elkomorodott. Elhúzódott a fiútól és ismét a homoksávot figyelte, kezdetben csak a fűzfabokorig, azután azon túl is, s most, mintha mindentről megfeledkezett volna, ismét felkiáltott: *újabb élmény a láthatáron*, de már késő volt, a fiú eltávolodott, figyelembe sem vette a lány hangját, semmit sem kérdezett. Ismét, mint annyiszor már eddig, hangja erejében kételkedett először, majd abban, hogy megszólalt-e egyáltalán, vagy csak úgy hitte, kiáltott az imént, de végül is megnyugtatta magát, a fagyott fűzfán túl valóban újabb élmény készülődött! már nem is gondolt arra, hogy kimondja ezt, annyira nyilvánvaló volt.

Pár nappal azelőtt, hogy a festőnő figyelmét Anna felhívta a cigánylegény *szabályos szabású* arcára, anélkül, persze, hogy a fiú meghallotta volna, pár nappal azelőtt, hogy abban a zsúfolt, fullasztó előcsarnokban,

ahol egy kosztümös film kezdetére várakoztak, együtt, hármasban, mint annyiszor már eddig, pár nappal azelőtt, hogy abban a sokaságban Anna rámutatott a cigánylegényre, Tomi már figyelmettette őt (Annát), hogy talán nincs is értelme mindannak, amit nap nap után tesznek, s akkor ő egy egész délutánon át szobájában azon gondolkodott, hogyan tudná megelőzni, vagy legalább elodázni mindazt, amit egy-egy értelmetlen lépés vagy mozdulat jelenthet, hogyan tudná megőrizni magának az egészséget és értelmet, vagy azok látszatát bár, még hazugság árán is (*képtelenség* — mondta még akkor este H. úr) s így visszatérni valami tudatosabb, okosabb világba, valami egészen valóságos erdőbe, madarak és fák, kutyák és emberek közé; *valami megdöbrentőt kellene választani*. Akkor, este, ismét elöntötte a forróság, szárazon és bujkálva. Semmit sem árult el Tominak. Most, hogy szeme találkozott a festőnőével — a cigánylegény éppen hátat fordított —, újra valami forróságot érzett arcán, mellében értelmetlen nyomást, halántéka lüktetni kezdett; Tomi valamit mondott, csak erre emlékszik, mást már nem is tud felidézni. . . Aztán, pár nap múlva, a festőnő képei között (ősz volt; *aranszegélyű* — mondta Tomi azon a délutánon és ő ezen nagyon jóízűt nevetett), újra találkozott a cigánylegénnyel; időközben már meg is feledkezett róla, s mert a képen talán fel sem ismerte volna, ha nem úgy él benne, mint valami végtelenül *szabályos*, mert talán ebben a félhomályban, a képek között, ez a *szabályos*, vagy csupán egy *képzet* arról, hogy éppen ez, s semmi más „a” *szabályos*, egészen más jelentéssel tűnhetett volna fel, egészen más megvilágításban; még sokáig kereste Anna ezen az őszön a festőnő képein ezt a *szabályost*, s csak néha, de már egészen mellékesen tűnt fel előtte a cigánylegény valóságos formája, az arc, az arc *szabása*; megfeledkezett róla s ilyenkor mindig könnyebb volt számára megérteni a képet.

Anna a kép előtt állt, a *szabályos* előtt; Tomi nem értette ezt az átszellemült mozdulatlanságot, ezt a féktelen nyugalmat (*tisztaság lehet, vagy egyszerű belső kényszer, valami naív figyelem-összpontosítás, valami banális elmélyedés* — gondolta), melyet Anna magában tartogatott, melynek örült, melyet szeretett; amikor megszabadult ettől a varázslattól (*titokban kell tartani, lényege miatt*, bizonygatta magának), fáradtnak érezte magát, s azonnal indulni akart, sürgette Tomit, nem értette, hogyan lehet *mesterségbeli* dolgokról olyan hosszadalmasan s annyi lázzal beszélgetni, ahogyan Tomi és a festőnő tették, nem értette, *miért nem tudják felszabadítani magukból a csendet* és ezzel legyőzni minden lármás haszontalanságot, megvetni a szavakat, melyek úgyis csak kivételesen lehetnek, valamilyen értelemben bár, *újdonság*; H. úr egyszavas mondatai ilyenek, ritkák és megdöbrentően pontosak, mint az egyenes azon a képen, melyet legjobban szeret, s melyet legszívesebben magával vinne; (emlékszik, egyszer, Tomi és a festőnő hosszasan, akadémikusan tárgyaltak erről az egyenesről, s közös megegyezés alapján el akarták tüntetni a képről; ekkor ő fellázadt — a szavakat nem tudta megakadályozni, áttörték a gátat, s végül is csak annak örült, hogy monológgá váltak, nem párbeszéddé, — s *megmentette* az egyenest; utána szinte élőnek vélte, s büszke volt rá, mintha ő húzta volna meg) talán el is vitte már, itt csak másolata van meg, de tökéletes, hibátlan másolata; azonos a két kép, azonos az egyenes miatt, a színék, a formák és a harmóniák miatt, de eltérők, egyetlen ok folytán eltérők: *Anna miatt* — erre is büszke volt, mert bátorrá, magabiztossá tette; szenvedélyesen őrizte ezt a titkot, ha elveszítené, mindkét kép eltűnne, gondolta mindig és boldog volt. „*Képtelenség*” — mondhatná H. úr, de ilyen esetekben Anna sohasem hallgatott rá.

Egészen megfeledkezett a cigánylegényről; most, hogy újra megjelent, ragyás képpel, alig ismerte fel, s bizonyos volt benne, hogy ez az *arc valaki másé*, a régi arcot őrizte magában, valahol az egyenes közelében, féltve őrizte, senkinek sem árulta volna el; néhány lépést tett velük a

cigánylegény, amilyen feszesen állt melléjük, olyan gyorsan és láthatatlanul tűnt el, s ő igyekezett megelőzni Tomit abban, hogy beszélni kezdjen róla, igyekezett más találni, valami más valóságot, valami egészen újat, valami egyszerűt és közönségest; ezért hangzott olyan örömteljesen, amikor felkiáltott, *új élmény a láthatáron!*

Még mellette volt a fiú, de egészen távol, nem hallhatta a hangját, bár tudta, hogy az élmény, az *új élmény* mindkettőjük számára nagyon lényeges, nemcsak azért, mert esetleg új emlékezést jelenthet, hanem azért is, mert látszólagosan eltávolítja őket egymástól, hogy az ellenőrzések óráiban megdöbbentő legyen a távolodás hazugsága, hogy közelségüknek újabb, nagyszerű bizonyítására tegyenek szert, hogy felfedezzék, az élmény alapján, ismét, ki tudja hányadszor már, hogy bármilyen távol vannak egymástól *egy* pillanathan, a következőben, melynek forrása egészében megegyezik az elsővel, ismét, hiánytalanul egymás mellett érezzék magukat

Semmi kapcsolatot nem látott kezdetben a képről ismert egyenes és a homoksáv között, nem ismerte fel közöttük a belső összefüggést.

A lány nem érezte maga mellett a fiút, amikor görcsösen összeszorította megfagyott ujjait, s véletlenül a gát felé fordult: a fehér felületen lábnyomok vezettek (*ha valaki erre járt, egészen céltalanul tehetne, minden előítélet nélkül, minden bizonyos irányvonal nélkül* — gondolta), csupán elindultak, minden lépés, megőrizve magában a mozdulatok lassú ritmusát, egy újabb indulást feltételezett; a léptek határozatlan egyensúlyát kutatta (*minden mozdulat legközelebbije a bukás, az esés, még a legokosabb is csak így indulhat* — gondolta). Nem meghatározott irányba, nem valaki vagy valami felé vezettek a léptek (*indulás! kipp-kopp így hangzik a kövön; a hó magábaszívja a lépteket, hangjuk nincs, csak formájuk marad meg* — gondolta), csupán elindultak.

Onmaga lépéseire ismert. Onmaga tartására.

Egyedül volt.

Tekintetével a léptek nyomát követte; nem láthatta be a nyomokat és felhagyott a kutatással, de még mindig egyedül volt (*megnyugtat mindig, amikor testemet idegennek érzem, s csak valami ismeretlen fluidum marad meg; ilyenkor valóban egyedül vagyok* — ismételte és most valóban, minden természetellenes mozdulat nélkül, megőrizte magának a szavak súlyát), így érezte magát biztonságban.

Ismét a fagyos, nyirkos kabát, de már bonzongás nélkül, arcát is magáénak vélte.

A fiú távol volt tőle; (*nevetséges, ilyenkor, hogy egészen távol vagyok tőle; úgy érzem, mindig, most tudnék neki valamit mondani, valamit, amire mindkettőnknek szüksége van; ha magam mellett érzem, akkor mindig az a veszély fegyveget, hogy ismét hazudok neki, olyankor, tulajdonképpen nem tudom elválasztani azt, amit talán őszintén mondhatnék, attól, amit boldogan akkor mondani kell, s félelem tölt el olyankor, félelem a hazugságtól, a megtévesztéstől* — gondolta) a hó tüzesre marta arcát, szinte ragyogott tőle, szép volt. Nem tudott megszabadulni attól a gondolattól, hogy a fiút is a téli idill fehér élményébe fűzze, mint a homoksávot, mint a fagyos fűzfát, mint az új élményt. Nem félt ettől.

— Akkor vagy legszebb, amikor felnyitod a szemed — mondta a fiú. Megdöbbent. Valóban semmit sem látott?

Kávét kértek, keserűn itták, a kockacukrot ásványvízzel. Az első cigaretta ideje volt.

— Néha szeretnék elfujni, hosszú, ritmusos, könnyed léptekkel, csukott szemmel... — mondta Anna.

— A hajad szél csapkodná! — nevetett Tomi.

— És eső, de csak később, talán a fáradtság első perceiben, mondta a lány. A futás után hazatérnek — most már Anna is nevetett.

Úlj le! — mondta a fiú. Az Erdőben voltak. *Úlj le!* — hallotta ismét a lány, de változatlanul csak állt, mozdulatlan volt, szilárdnak érezte magát, magabiztosnak.

Ha leülnék, semmi sem maradna ebből a nyugalomból. Újra beszélni kezdenénk — mondta a lány, és mégis leült.

— Néha nem tudlak megérteni — mondta Tomi. — Ilyenkor mindkettő hibásak vagyunk. Nem merem csupán magamban keresni a hibát vagy tévedést.

— Nincs értelme.

— Minek?

— Elindulni!

Ismét csönd. A cukrászdában délelőttönként kevesen vannak. Ilyenkor csönd van és félhomály.

(Megrekedtünk. Valahol. Valahol, ahol mindenesetre mondani kellene valamit. Valami nagyon szépet, biztatót, kedveset. Féltő, hogy mindezt nem tudjuk kimondani. Nem merjük kimondani. A szó kezdetén már megrettenünk attól, hogy ez a szép valami nagyon is banális szép lesz, valami gyerekes naivság, valami hazugságra emlékeztető. Nem merünk egymásnak szépet mondani, csak a durvaságot és a fikciókat szeretjük. „Képtelenség” — így H. úr. S igaza van.)

— Ha valaki felismerne bennünket? Ha indentifikálna?

Anna testéhez támasztotta kezét — olyan volt Tomi kérdése, mint a korábbi *talán mindennek semmi értelme*, vagy ha nem is ezt jelentette, de erre utalt, az *identifikáció* megsemmisítést jelent, nem halk, megnyugtató, örökös ismeretlenséget, valami boldog állandóságot, hanem letipró lendületet, semmi mást, mint akkor az Erdőben, *ha nem térnénk vissza senki sem jönne utánunk, mindenki azt hinné, mellette élünk, senki sem keresne bennünket; kezdetben ez megnyugtathatna, de féltő, hogy idővel, amikor már nagyon mélyre hatoltunk az erdőbe, magunk kezdenénk keresni magunkat, bizonytalanul és néha sírva is*; akkor, az Erdőben, míg Tomi a hajlaton a lebukó napot kémlelte, s arcáról lassan eltűnt a nyugalom pírja (később sápadt képpel tért vissza; szeme körül zöldes árnyak), s újra megjelent az a mindennapi rettenet, mely fojtogatta, akkor Anna egészen váratlanul összecsomagolt, még a papírdarabokat is összegyűjtötte, és a bokor mögé rejtette, és szó nélkül elindultak. Csöndben. Már esteledett.

— Csak ha eláruljuk magunkat — mondta Anna.

— Már magában az a tény, hogy jelen vagyunk, ez a bizonyos *jelenvalóság* is áruló lehet — mondta Tomi.

— Nem tagadhatjuk le.

— Megkísérelni sem lenne értelme.

— Kinevetnének?

— Nem azért, az mellékes. Újra helyreállítanák a dolgokat, és akkor mi nem is találkozhatnánk többé. Megszüntetnék azt a kis eltolódást, melyet a dolgok rendjébe kényszerítettünk, hogy együtt lehessünk. Minden attól az eltolódástól függ, attól, hogy meddig tudjuk életben tartani, megőrizni, magunkénak mondani; minden attól függ, felfedezi-e valaki ezt az eltolódást.

— Miért fedezné fel?

— Ha indentifikálna...

Ugyanaz a félelem. Ritmusosan ismétlődik. Torkába szorítja a hangokat, szólni sem tud már, mozdulni sem, minden egyszerre fájdalmasan együgyűvé válik, semmi sem marad meg, ami megtarthatná, ami feltételezhetné a nyugalmat, a szépet.

Anna elfordult, a falon keresett valamit, de semmire sem akadt; a távozás kísérlete volt ez, cél nélkül, csupán a távozás érdekében, magáért a távozásért. Nem értette, nem érthette, mennyire groteszk mindaz, amit gyöngédnek neveznek, akik féltének valamit. Ezért volt számára megnyugtató, amikor visszatért pillantásával a falról és megtogta Tomi kezét.

Jó volna, bár egy napra, lefejtetni az emberről azt a testiséget, melytől függővé tette életét — mondta jóval az első éjszaka után Tomi, és Anna ezt kezdetben nem értette. *Megszabadítani egy olyan nyugtól, melynek tragikus súlyát nem is érzi eléggé* — mondta Tomi, amikor meggyújtotta a lampát; Anna csak most, a világosság, a tény súlya alatt érezte meg, hogy milyen pörén-keserűn mer bátran állat lenni — megrettent akkor ettől, hirtelen támadt benne a félelem, hirtelen, váratlanul. Tomi keze után nyúlt, s ez némileg megnyugtatta. *Milyen könnyű így, kéz a kézben, arra gondolni, ami fél órával ezelőtt történt* — mondta Tomi, s ő csak mosolyra húzta ajkát. Már megszűnt a görcs, a félelem görcse, s nagyon nyugodtnak, nagyon tisztának érezte magát. Arca kipirult, érezte, s hogy becsukta szemét, bizonyos volt abban, hogy szép, egyszerűen és tisztán, mint minden más a maga igazi helyén, szép. *Ne, ne mozdulj* — mondta Tominak, amikor az indulni készült.

Már elfogyott a kávé. Majd egy egész doboz cigaretta is. Tomi rá nézett. Ő visszahúzta kezét. Néha úgy érezte, semmi más nem mentheti meg, mint ez a kéz, de később, amikor már megszokássá vált, hogy kéz a kézben járnak, már nem érezte az első érintés gyöngyöző tisztaságát. Ilyenkor mindig visszahúzta a kezét, s maga mellé iktette, vagy az asztalra támaszkodott, vagy valami mást tett, de mindenkor kényelmetlenül érezte magát, feszélyezettnek és megtörtnek.

— Tudod, mindig előlről kezdem — mondta Tomi. — Mindig egészen előlről.

— Talán megismert bennünket valaki?

— Talán...

— S most?

— Semmi. Nem bizonyos, hogy még egyszer felismer bennünket.

— Meg kellene változni?

— Nem, nem fontos.

— Akkor visszatérni?

— Hová?

— A kezdeti lendülethez.

— Hová vezetne?

— Nem mindegy?

— Újra felismerhetne valaki.

— Identifikálna?

— Igen.

Anna előrehajolt. Bőrén érezte a levegő súlyát, annyira nyugtalan volt. Első pillanatra nem is tudta, miért mozdult meg, de később megnyugtatta magát.

— S meddig tudják körülöttünk elviselni, hogy a dolgok eltolódtak? — kérdezte. — Talán fel sem veszik. Rohannak tovább és semmi. Nem is érdekli őket.

— Nagyon lényegesnek tartják, életbevágóan fontosnak — mondta Tomi.

— Miért? — Anna nem értette.

— A hasonlatosság miatt.

Tomi ném folytatta, Anna pedig nem tudott mit kérdezni. Jóval később, már lassan indulni kezdtek, amikor Tomi mégis hozzátette.

— Nem szeretik, ha valaki nem hasonlít rájuk.

Anna nevetni kezdett; csak most érezte meg azt a rejtett iróniát, melyet Tomi fordított kettőjük felé; nem érezte élet, de jólesett neki, hogy nevethet. Most valóban jól érezte magát. Hosszan nevetett.

Tomi is elmosolyodott.

Mindketten megnyugodtak. Elindultak. Semmit sem hagytak maguk után.

Anna jóval később, egy véletlen találkozó folytán, újra visszatért ahhoz a kérdéshez, hogy *indentifikálhatja-e* őket valaki, de ekkor már nem tudta teljes nagyságában és fontosságában feltenni a kérdést, ezért megszabadította magát tőle.

Mégis, megmaradt, mindkettőjükben, valami gyötrő félelemféle érzés.

A lány egy pillanatra úgy érezte megszabadult a szorongástól, felmentette magát minden külső nyűg alól, közelebb húzódott a fiúhoz — egyedül volt, még mindig idegeiben érezte a csöndet —, kabátjára fektette a fejét, s most jól esett neki a hideg, nyirkos érintés (*ha megszabadulok valamitől nagyon súlyosan érzem magamban az ismeretlent* — gondolta), figyelmét most valami távoli melegségre összpontosította, olyan erővel és hatalommal, hogy kezében lassan engedni kezdett a fagy, jól érezte magát, semmi sem zavarta (*ha mozdulnék* — gondolta) és ez visszakerécszerítette, meleg, téli öltözetén át újra érezte a hideg szelet, a fagyot; a szabadulás csak néhány másodpercig tartott, de így is jólesett emlékezni rá. Figyelmét semmihez sem kötötte. Részben még mindig szabad volt. A fiú már jó ideje szólított, érezte, hallotta, de nem vette figyelembe (*nincs értelme visszatérni, lemaradnék magamtól* — gondolta), arcvonásaira nyugalmat erőltetett; valamit mutatott is a fiú, de ő nem nézett arra, nem fordította el a fejét, jól érezte magát, biztonságban, még mindig biztonságban volt a fiú mellett, a nyirkos kabát mellett, s ekkor, váratlanul, míg egészen közel hajolt a fiúhoz, szinte beletúrta magát, hirtelen — nem tudja mennyi ideig tarthatott — homlokán a fiú meleg leheletét érezte, s ez bántotta, megbántotta. Most már hallotta, *Figyeld!* — a fagyott fűzfán túlra mutatott a fiú, arra fordította fejét, homlokán még mindig a meleg leheletet érezte, mint valami fátol, a szemére is leereszkedett, megtapinthatta volna, ezért nem tudta első pillanatra, mindjárt, felismerni, felmérni azt, amit a fiú mutatott, csak lassan ért tudatába az a forma, először úgy, mint a fekete gomolygát a festőné képén, az ő képén, az *egyenes* mellett, de ez a gomolygát nagyon *szabálytalan*, aztán való képpé alakult a gomolygát, azt hitte, ez nem is érdekli majd, de mégis (*félő, hogy örökösen mentegetőzni kell, ha az egyedüllét szabadulást jelent* — gondolta), ismerős mozdulatok, ismerős léptek, ismerős alak, ismerős kép: H. úr. A fiú is ismerte, ő is, bár inkább csak gondoltak rá, inkább csak tartottak tőle, inkább csak látszólagos volt jelenléte; (egyszer, régen lehetett, éjjel sétáltak, s a képtár előtt, a parkban, egy padot találtak — mindig nagyon fáradtak voltak, mert a séták hosszadalmasak, fárasztók, sokáig tartottak —, de mielőtt leülhettek volna, megpillantották H. urat amint, elhaladt mellettük: megszólították-e vagy sem, már nem is emlékeznek, csak azt tudják, később, míg napközben találkoztak vele, mindig köszöntötték, bár mindig megmaradt bennük a első találkozó emléke, valami fojtogató, valami súlyos, valami fekete — H. úr mindig feketében járt, feszesen, mint a porosz tiszték a kosztümös filmekben —, amitől nem tudtak szabadulni, de ha megszabadultak volna ettől, akkor elvesztették volna H. urat, megfedkeztek volna róla, *elmúlt* volna valami). H. úr most feléjük közeledett. Két lépés között ismerték fel, két mozdulat között; még sohasem kísérelték meg lejátszani H. úr mozdulatait. Minden lépte arra az egyetlen szóra emlé-

kezetett, melyet legtovább őriztek meg emlékezetükben: „Képtelenség!”
H. úr szavajárása volt ez.

Mindketten a levélre gondoltak.

Valószínűleg egészen mellékes, hogyan történt, mellékes, hogy önök nem értettek meg engem, vagy fordítva, én önöket. Mellékes, tehát választani sem kell. Mégis, hogy biztosítsam magamnak a lehető fölényt, önmagam előtt bár, függetlenül tehát az önök gondolatától, az önök megállapításától, elmondom a találkozás *miértjét* (a kiemelés H. úré), az eset lényeges pontjait, a csodálkozás forrásainak méreteit. Nincs szándékomban, természetesen, ítéletet hozni, bár önmagam ítélete teljesen tiszta fényben ragyog előttem, teljesen világos — ez azonban nem tartozik önökre. Nem titok, de fölösleges lenne talán elmondani mindazt, amit csak én érthetnék meg, maguknak valószínűleg nevetséges lenne. Meggyőződésem, hogy a különbségeket nem az önök és az én ítéleteim között kell keresni, hanem a körülmények, az ítélet előtt történtek lényeges vonásaiban. Először, kérem önöket, hallgassák meg azt, amit én láttam, ami számomra volt lényeges. Azután ítéljenek.

Az a délután meglepetéssel kezdődött: könyörtelen egyszerűséggel közölték velem, hogy az utcasarki szatócsüzet elárusítónőjéről letépték ruháját, míg sötétben hazafelé igyekezett, majd megerőszakolták, s utána felbontották a gyomrát. Belei szétterültek a fűben. Reggel, amikor rátaláltak, feje egy fél méterrel odébb volt testétől. Vállat vontam és szó nélkül elmentem, mert, megbocsátanak, intim közelségből ismertem az elárusítónő hasát. Aztán elhatároztam, hogy néhány száz méterrel odébb vásárolok majd a mazsolát, melyet rendszeresen fogyasztok. Kalóriadiádus csemege. Teljesen felszabadultam már a történet hatása alól, amikor a gáthoz értem. a fűzek alól, rendszeres, egyenletes hullámokban csapta szemembe a homokot a szél. Jól éreztem magam. Galléromat az államig emeltem, hunyorítva sétáltam: egész testem mozdulatlan volt, csak lábam járt egyenletes ritmusban, nyugodtan, megelégedéssel.

El kellett ezt mondanom, mert biztos vagyok abban, hogy egyébként nem érthetnének meg. Különösen abban az esetben nem, ha csak érzéseket közölnék. Erre azonban nem vagyok hivatott, ezért könnyebb tényekkel operálnom.

A parton megpillantottam a gyilkosokat. Feljűk indultam, hogy megkérdezzem tőlük, miért tették, de nem jutottam még közelükbe sem, visszafordultam, anélkül, természetesen, hogy alakjukat, képüket, ruházatukat emlékezetembe véstem volna; egész délután és egész éjjel sétáltam. Talán a gyilkosokra vártam, mert egyedül ők tudhatták, milyen közélről ismertem az elárusítónőt, de senkivel sem találkoztam, csak önökkel abban a parkban. Nem félttem maguktól, ezért vonultam el olyan bátran önök előtt. Vissza sem néztem, bár éreztem, hogy tekintetükkel követik lépteimet.

Megnyugtattak, már nem gondoltam a gyilkosokkal. Biztos voltam benne, hogy nem ismerhetnek. Önöknek köszönhetem nyugalmamat. Ezért írom ezt a levelet.

Tudom, biztos vagyok benne, hogy önök is gondoltak velem, különben másnap nem köszöntöttek volna.

Ezért írtam a levelet. Nyugodt vagyok.

Üdvözlettel,

H. I.

— A válaszáért jön — mondta a fiú.

— Nem várhat választ — mondta a lány.

Ez megnyugtatta őket. De még mindig bátortalanul követték H. úr lépteit. Időközben csak két lépést tett. Lassan haladt, csigalassúsággal.

— Induljunk — mondta a fiú.

- Előtte menjünk? — kérdezte a lány.
- Miért ne?
- Megsérthetjük.
- Felismerhet bennünket.
- Ismer már.
- Nem biztos.
- Egészen biztos.
- Mégsem.
- Talán.

De nem mozdultak. H. úr más irányba fordult. Biztonságban lehettek.

Később megdöbbenéssel állapították meg, hogy sem a festőnő, sem a cigánylegény, sem H. úr nem ismerhetik fel őket, mert nem tudhatják a dolgok igazi rendjét. Azon a délutánon nyugodtak voltak; a dolgok rendjét maguk felé fordították, szerették egymást.